

кожна особа може розраховувати на сприяння в реалізації наданих прав, а також на їх захист і охорону.

Конституція України закріпила, що Україна є правовою державою, тобто державою, яка підпорядковується праву. Саме принцип верховенства права наповнює реальним змістом дане положення. По суті, закон є владою держави, а право – владою народу через управління державою.

Отже, забезпечення верховенства права є однією із найнагальніших проблем вітчизняної юриспруденції – як практичної, так і теоретичної. Верховенство права є важливим принципом, який повинен визначати зміст діяльності державної влади з метою забезпечення прав і свобод людини, а також демократичного розвитку держави. Даний принцип має застосовуватись в усіх сферах суспільного і державного життя.

Одержано 23.03.2016

УДК [342.5:322](438)

Микола Іванович МАРЧУК,

кандидат юридичних наук, доцент,

завідувач кафедри конституційного та міжнародного права

факультету № 4 (кіберполіції)

Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ РЕЛІГІЙНОЇ НЕЙТРАЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

Історія багатьох держав включає у себе взаємини світської і церковної влади, держави і релігійних організацій. Останнім часом вплив церкви, релігійних норм і цінностей на життя суспільства у європейських країнах помітно збільшилася. Це пояснюється певною мірою істотною зміною умов життєдіяльності та підходом до релігії як до найважливішої інтегруючої сили і фактору духовно-морального відродження народів. Важливість даного твердження підтверджує й практика конституційно-правового врегулювання відносин між церквою та державою у Республіці Польща (РП).

У Польщі Католицька Церква традиційно відіграє активну роль не лише у соціальній, а й у політичній сфері суспільства. Церква, як зазначає С. Холмс, має глибокі історичні зв'язки з польським націоналізмом, а традиція національної церкви склалась задовго до традиції національної держави. Цим пояснюються досить

міцні позиції, які вдалося зберегти церкві в період панування соціалістичного ладу і навіть успішно протистояти йому. В цілому Католицька Церква в Польщі позиціонується як «хранителька етичної сили, духовної субстанції та єдності народу». Відносини між державою та церквами, а також іншими віросповідними союзами будуються відповідно до принципів поваги їх автономії, а також взаємної незалежності кожного у своїй сфері, як і взаємодії на благо людини та на загальне благо.

У кінці 80-х років минулого століття за результатами переговорів з керівництвом Католицької Церкви у Польщі було прийнято три закони: «Про відносини держави та Римо-Католицької Церкви», «Про гарантії свободи совісті й віросповідання», «Про соціальне забезпечення духовенства». Згідно з чинною Конституцією відносини між Польською Республікою і католицькою Церквою визначаються міжнародним договором, укладеним з Апостольською Столицею, і законом. У липні 1993 року уряд Польщі та Ватикан підписали широкомасштабний конкордат. Таким чином, відносини між державою і церквою, іншими віросповідними союзами у Польщі відображають історично обумовлені традиції, особливу роль Католицької Церкви та католицької віри як одного з основних чинників ідентичності поляків.

Згідно з Конституцією Польської Республіки, церкви та інші віросповідні союзи рівноправні. Відповідно до положень ст. 25 п. 2 Конституції РП від 2 квітня 1997 р., «органи державної влади в Республіці Польща є неупередженими у питаннях релігійних, світоглядних, філософських переконань, забезпечуючи свободу їх вираження у суспільному житті. Дана конституційна засада неодноразово обговорювалася в останні роки як журналістами так і політичними діячами, які звертають увагу на низький рівень її практичної реалізації зокрема у системі державного ладу РП та потребу більш чіткої деталізації змісту і наслідків цитованого положення.

Звертає на себе увагу й той факт, що принцип релігійної нейтральності органів державної влади РП у питаннях релігійних, світоглядних, філософських переконань, узагалі довгий час не вважався базовою засадою державного ладу. У літературі з конституційного права РП дана засада протягом тривалого часу визнавалася лише як одне з декількох правил, що регулюють так звані церковно-державні відносини. Такий стан речей приводив до різного роду конфронтацій серед науковців та правознавців.

Найбільш важливим питанням у таких дискусіях виступала предметна сфера застосування неупередженості державних органів. Конституція відносить до неї питаннях релігійних, світоглядних, філософських переконань. Більшість науковців погоджуються з тим, що усі ці сфери тісно пов'язані та органічно переплетені між собою. Незалежно від того, як визначається релігія – через відносини між людиною і Богом (або будь-яким іншим об'єктом поклоніння) – це завжди пов'язано з певним світоглядом або філософським сприйняттям. А сам світогляд представляє собою неосяжну сукупність тверджень, оцінок і уявлень про світ. Таким чином, даний термін, використовується для опису сприйняття світу як цілісного метафізичного феномену та створення цілого ряду ціннісних орієнтирів. Виходячи із вказаних міркувань і філософія, і релігія є відображенням різних світоглядних традицій, що мають ряд спільних елементів і подібні сфери зацікавленості.

Головним предметом суперечок при цьому виступала відмінність у трактуванні самої нейтральності. Так зважаючи на те, що усі три напрями застосування неупередженості органів державної влади, передбачених Конституцією РП, є правовстановлюючою основою людської діяльності, – на думку ряду вчених (W. Łączkowski, Z. Ziemiński, J. Wróblewski), їх не слід випускати з-під уваги державних органів. Саме зважаючи на таку важливість вказаних питань й постає питання чи може влада при їх вирішенні залишатися нейтральною та незаангажованою і чи не повинні вони бути детально врегульованим у чинному польському законодавстві. Це зауваження стосується також такої наднаціональної структури як Євросоюз та його правової системи.

Звертаючись до уже діючих приписів, наприклад тих, що стосуються захисту приватного життя членів релігійних общин, зокрема легалізації гомосексуальних відносин, слід ще раз підкреслити фундаментальний етичний вимір такого врегулювання. Ось чому ці приклади показують, наскільки великою та важкою є для законодавця дилема збереження нейтралітету, якщо приймаються норми у рамках важливих проблем релігійного, світоглядного або філософського характеру (наприклад щодо допустимості смертної кари, евтаназії, абортів, легалізації партнерських відносин тощо). При цьому цілком логічно видається думка окремих правознавців (T. Pietrzykowski) про те, що чим частіше постає питання щодо можливості збереження такої нейтральності, тим рідше вона досягається.

З огляду на важливість даного питання для польської правової доктрини досить перспективним напрямом вирішення вказаних питань видається дослідження прецедентної практики органів конституційної юрисдикції і у тому ж числі й Конституційного Суду РП. На думку польських науковців (W. Łączkowski) даний орган повинен оцінювати закон не тільки з точки зору конституційних положень, чи положень наднаціонального характеру, але й з урахуванням специфіки усіх конфесійних утворень, що на законних підставах здійснюють свою діяльність на території Республіки Польща. Також у даному випадку мова йде про необхідність справедливого трактування даним органом суті та об'єму конкретних прав людини та громадянина, без урахування політичних спекуляцій з цих питань.

Одержано 01.04.2016

УДК 340.116

Тетяна Єгорівна МУРАХОВСЬКА,

кандидат юридичних наук,

старший викладач кафедри теорії та історії держави і права

Харківського національного університету внутрішніх справ

СТАНОВЛЕННЯ ГАЛУЗІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАВА

Як відомо, визначення статусу права соціального забезпечення, медичного, пенсійного, освітянського права викликає деякі розбіжності серед науковців, що можна пояснити поступовою трансформацією цих утворень як структурних елементів в системі права України. Проблема розуміння структурної приналежності названих елементів ускладнюється одночасними тонкими диференційно-інтеграційними процесами, що проходять в системі права.

Право соціального забезпечення як самостійна галузь права починало утворюватися ще у 50 – 60-х роках ХХ ст. на основі тих юридичних норм, які виокремлювались із трудового, фінансового, цивільного, адміністративного права. Тепер проходить процес трансформації – галузь права соціального забезпечення перероджується в соціальне право. Переродження галузі – це процес формування, який передбачає появу нової галузі на основі повного включення існуючої галузі (або декількох існуючих) з доповненням значним масивом нових норм, зміною предмету правового регулювання.

Суспільні відносини, що регулює галузь соціального права, не є новими, але в умовах формування в Україні громадянського